

WOJCIECH DZIEMIANOWICZ

Uniwersytet Warszawski

**KOMITET PRZESTRZENNEGO
ZAGOSPODAROWANIA KRAJU PAN
(DEKADA 1999-2008)**

Abstract: Committee for Spatial Economy and Regional Planning of Polish Academy of Sciences (the Decade 1999-2008). The aim of the brief article was to describe last ten years of activity of the KPZK PAN. Author focused on five main points: spatial planning, regional development, metropolitan and urban areas, rural areas and development of spatial economy as a knowledge discipline.

Piąta dekada działalności Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN jest związana z okresem pierwszego dziesięciolecia funkcjonowania nowego systemu terytorialnej organizacji kraju, opartego na silnym samorządowym województwie i dwóch szczeblach samorządu lokalnego. W tym okresie toczyła się burzliwa dyskusja o przygotowanie Polski do wejścia do Unii Europejskiej oraz pierwsze doświadczenia pełnego uczestniczenia we Wspólnocie. Reforma terytorialnej organizacji kraju oraz członkostwo w UE były przedmiotem zainteresowania Komitetu znacznie wcześniej, jednak to na ostatni okres przypada największa liczba zadań i różnorodnych aktywności, których celem jest, jak najlepsze zorganizowanie przestrzeni Polski.

Wyzwanie, jakim jest organizacja przestrzeni Polski w zmieniających się warunkach zewnętrznych, wpłynęło na tematykę zagadnień podejmowanych przez Komitet w ostatnim czasie. Syntetycznie można je ująć w następujące grupy problemowe: (1) Zagospodarowanie przestrzenne kraju, (2) Polityka rozwoju regionalnego, (3) Metropolie i obszary miejskie, (4) Obszary wiejskie, (5) Dyscyplina naukowa – *Gospodarka przestrzenna*.

W każdej z wymienionych grup problemowych Komitet starał się wzbogacać warstwę diagnostyczną, inicjować i uczestniczyć w dyskusji, przez udział i organizację licznych konferencji oraz wskazywać konkretne rozwiązania, czemu sprzyjało kontynuowanie bliskiej współpracy z kolejnymi rządami RP, dla których stanowisko Komitetu

było często ważnym głosem doradczym. Jednym z przejawów tej aktywności jest 80 tytułów wydanych w trzech seriach wydawniczych prowadzonych przez Komitet (Biuletyn KPZK PAN, Studia KPZK PAN oraz Studia Regionalna w jęz. ang.).

Problematyka zagospodarowania przestrzennego kraju i polityki przestrzennej była podejmowana w ostatnim dziesięcioleciu wielokrotnie we współpracy z kolejnymi rządami RP. Już w 2000 r. Komitet był uczestnikiem dyskusji nad instrumentami polityki przestrzennej (zapoczątkowano spotkania z przedstawicielami rządu), a rok później opiniował prace nad *Ustawą o zagospodarowaniu przestrzennym*. W 2003 r., gdy dało się zaobserwować osłabienie prac nad aktualizacją *koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju* Komitet wystosował do rządu memorandum przestrzegające przed konsekwencjami utrzymywania takiego stanu. Od 2004 r. członkowie KPZK uczestniczyli w rządowym zespole do spraw aktualizacji *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*, opiniowali m.in. rezultaty prac nad tym dokumentem do czasu przedłożenia go rządowi. W 2005 r. Komitet włączył się także aktywnie w opiniowanie i kształtowanie kierunków badań w ramach programu ESPON (*European Spatial Planning Observatory Network*). Istotnym wydarzeniem, z punktu widzenia możliwości kształtowania systemu gospodarki przestrzennej w Polsce, było rozpoczęcie – od 2006 r. – współpracy z Główną Komisją Architektoniczno-Urbanistyczną przy Ministerstwie Budownictwa. W 2007 r. członkowie Komitetu rozpoczęli stałą współpracę z Ministerstwem Rozwoju Regionalnego nad przygotowaniem nowej *Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju*. W ramach prac wykonano liczne ekspertyzy, zorganizowano seminaria i konferencje umożliwiające dyskusję nad założeniami i wynikami. W tym samym roku Komitet wspólnie z MRR i z Towarzystwem Urbanistów Polskich zorganizował konferencję pt. *Rola polskiej przestrzeni w integrującej się Europie*.

Również na polu polityki rozwoju regionalnego Komitet ma liczne doświadczenia płynące ze współpracy ze wszystkimi szczeblami administracji. Od początku funkcjonowania nowego podziału administracyjnego, Komitet wspiera administrację rządową, która przygotowywała się do formułowania polityki rozwoju regionalnego w kontekście integracji europejskiej. Komitet brał udział w dyskusji oraz pracach diagnostycznych w trakcie opracowywania *Założeń Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego Polski w latach 2000-2006* oraz dyskusji nad ostatecznym kształtem *Narodowej Strategii*. Członkowie Komitetu byli również zaangażowani, przez publikacje książkowe i liczne ekspertyzy dla rządu, w proces budowania *Narodowej Strategii Rozwoju Regionalnego* (2000), czego przejawem był m.in. zeszyt Biuletynu KPZK poświęcony *stricto* temu zagadnieniu. Członkowie Komitetu zasiadali w Radzie Polityki Regionalnej Państwa. Nie mniej istotna wydaje się być współpraca z samorządami wojewódzkimi. Komitet wsparł nowe regiony – szczególnie w początkowym okresie ich organizowania się – w pracach nad obligatoryjnymi strategiami rozwoju województw. Współpraca ta była kontynuowana również w okresie późniejszym, gdy województwa przystąpiły do aktualizacji dokumentów strategicznych. Problematyce tej poświęcono m.in. konferencje: *Strategie*

rozwoju województw pogranicza wschodniego i zachodniego w kontekście integracji z Unią Europejską (2001) oraz *Przedsiębiorcze i konkurencyjne regiony w perspektywie spójności przestrzeni europejskiej*. W 2006 r. ważnym wydarzeniem – również na skalę europejską – był udział Komitetu w pracach nad *Strategią Rozwoju Województw Polski Wschodniej*, która wraz z programem operacyjnym dla tego obszaru jest traktowana w UE jako eksperyment mogący mieć kontynuację w innych obszarach wymagających szczególnego wsparcia Unii.

W dobie dyskusji nad konkurencyjnością i innowacyjnością, także w kontekście przestrzennym, ważnym obszarem dyskusyjnym są metropolie i obszary miejskie. Prace Komitetu w tym zakresie dotyczą różnorodnych aspektów. Przykładem może być, zorganizowana w 2006 r., konferencja *Kreatywna aglomeracja – potencjały, mechanizmy, aktywności. Podejście metodologiczne*, czy konferencja *Integracja i dezintegracja obszarów metropolitalnych* (2004). Komitet podejmował też zagadnienia związane z zarządzaniem i planowaniem przestrzennym w obszarach metropolitalnych (konferencja w 2005 r. poświęcona tej tematyce). W nurcie tym znajdują się również zmiany zachodzące w miastach (np. rewitalizacja miast – konferencje poświęcone temu zagadnieniu były współorganizowane w 2006 i 2007 r.). Ważnym problemem, związanym z metropolizacją, jest rozwój układów bipolarnych. W 2002 r. Komitet zorganizował konferencję na ten temat oraz wydał tom Studiów pt. *Zintegrowany rozwój aglomeracji a konkurencyjność polskiej przestrzeni*.

Problemy związane z transformacją gospodarczą pozostają wciąż bardzo żywe na obszarach wiejskich. Członkowie Komitetu uczestniczyli i uczestniczą w dyskusji na temat restrukturyzacji tych obszarów, współpracując w tym zakresie z administracją rządową. Już w 2003 r. Komitet zorganizował konferencję pt. *Wpływ przystąpienia do Unii Europejskiej na zagospodarowanie obszarów wiejskich w Polsce*, a rok później, gdy dostępne stały się dane pochodzące z najnowszych spisów, konferencję pt. *Wieś polska w świetle wyników NSP 2002 i PSR 2002 – aspekty społeczne, ekonomiczne i przestrzenne*. Komitet starał się wskazywać na złożoność problematyki restrukturyzacji obszarów wiejskich obejmującej nie tylko sferę społeczną, ale również przestrzenną – także w kontekście relacji miasto – wieś. W 2005 r. Komitet zorganizował konferencję *Przestrzenne aspekty rozwoju obszarów wsi polskiej z uwzględnieniem obszarów depresji społeczno-gospodarczej* oraz poświęcił temu zagadnieniu odrębny tom Biuletynu KPZK. Bieżące prace diagnostyczne oraz dyskusja nad problemami obszarów wiejskich skłoniły Komitet do zorganizowania w 2006 r. konferencji pt. *Wieś polska dwa lata po wstąpieniu do Unii Europejskiej*. Istotnym wydarzeniem odnoszącym się do bieżących problemów programowania rozwoju na podstawie funduszy europejskich była zorganizowana, wspólnie z Wyższą Szkołą Ekonomiczną w Białymstoku, konferencja pt. *Dylematy przestrzennego rozwoju wsi polskiej na tle Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013/15*.

Ostatnie dziesięć lat działalności Komitetu pokrywa się również z rozwojem nurtu badawczo-naukowego, nazywanego gospodarką przestrzenną, a zapotrzebowa-

nie nań szczególnie uwidoczniło się wraz z dynamicznym rozwojem tego kierunku studiów w licznych uczelniach publicznych i prywatnych. Prace nad tym zagadnieniem Komitet rozpoczął w 2002 r., poświęcając mu jedno ze swoich zebrań plenarnych, ale waga problemu oraz chęć udziału Komitetu w ogólnopolskiej dyskusji na ten temat przyczyniły się do utworzenia odrębnego Zespołu Problemowego (2003 r.). Od tego czasu Zespół jest aktywnym uczestnikiem dyskusji i prac nad wyodrębnieniem i wzmocnieniem pozycji dyscypliny *Gospodarka przestrzenna*, czego przejawem jest wydanie serii podręczników (pierwsze starania rozpoczęto już w 2004 r.). Komitet uczestniczy również w ciągłej dyskusji nad standardami dla kierunku *Gospodarka przestrzenna* (m.in. przez organizację konferencji *Teoria i praktyka w zakresie edukacji kadr dla gospodarki przestrzennej*).

W upływającej dekadzie Komitet zintensyfikował współpracę międzynarodową. Szczególne miejsce na tym polu zajmuje *European Regional Sciences Association*, z którą Komitet współpracował od początków swojego istnienia. Od 2006 r. Komitet posiada status Międzynarodowego Komitetu PAN ds. współpracy z ERSA. W 2005 r. zorganizowano Letni Instytut (uczestniczyło w nim 70 osób z 18 krajów) oraz konferencję *New Members – New Challenges for European Regional Development Policy*, której pokłosem był tom wydany w jęz. ang. w serii *Studia Regionalia*, pod tym samym tytułem. W 2006 r. Komitet rozpoczął przygotowania do zorganizowania kongresu ERSA w Polsce, który jest zaplanowany na sierpień 2009 r. Komitet podjął również współpracę z AESOP (*Association of European Schools of Planning*) w zakresie rozwoju kierunku kształcenia *Gospodarka przestrzenna*.